
КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК 343.9

DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.2.13>

А. Ю. Куликович

кандидат юридичних наук

ЛАТЕНТНІСТЬ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ЛЮЦИФЕРІАНСТВОМ

Стаття присвячена аналізу латентності кримінальних правопорушень, пов'язаних з люциферіанством, і розглядає специфічні аспекти цієї теми в контексті українського законодавства. Визначаючи термін «латентний» як «прихований» або «невидимий», стаття досліджує різні типи латентності злочинності, включаючи природну, штучну та латентність суміжних ситуацій, а також класифікацію правопорушень за рівнями латентності: низьким, середнім і високим. Стаття звертає увагу на те, що латентність злочинів може суттєво вплинути на статистику і ефективність боротьби з кримінальними правопорушеннями, вказуючи на дослідження, які свідчать про те, що понад 80% злочинів у певних категоріях залишаються непоміченими правоохоронними органами. Особливу увагу приділено релігійно мотивованим кримінальним правопорушенням, зокрема тим, що мають відношення до люциферіанства та сатанізму, і розглядаються як ті, що завдають шкоди життю, здоров'ю, релігійним почуттям і культурним об'єктам. Огляд кримінального законодавства України вказує, що хоча конкретна категорія злочинів, пов'язаних із сатанізмом або люциферіанством, відсутня, деякі дії можуть бути охоплені існуючими статтями Кримінального кодексу України. Стаття аналізує можливі правові наслідки і кваліфікацію таких дій, включаючи умисні вбивства, образу почуттів громадян, вандалізм, рекет, злочини проти моральності, а також правопорушення проти свободи совісті та соціальної безпеки. З юридичної точки зору, розслідування таких злочинів може бути ускладнене недостатньою кількістю конкретних даних та труднощами в класифікації. Стаття підкреслює важливість комплексного підходу до дослідження латентності кримінальних правопорушень, включаючи релігійно мотивовані злочини, і необхідність удосконалення правового регулювання та практики розслідування.

Ключові слова: люциферіанство, сатанізм, латентна злочинність, кримінальні правопорушення, релігійно мотивовані кримінальні правопорушення.

Постановка проблеми. Злочинність, пов'язана з діяльністю релігійних культур, є складним та багатогранним явищем, яке залишається недостатньо вивченим у сучасній кримінології. Трансформація законослухняних осіб у серйозних правопорушників під впливом культових середовищ становить серйозну загрозу для суспільної безпеки, що вимагає розробки нових підходів до дослідження та протидії цьому явищу. Існуючі кримінологічні тео-

рії, які зосереджуються на індивідуальних або соціальних чинниках злочинності, не завжди здатні адекватно пояснити складні процеси, що відбуваються в культурах.

Латентність кримінальних правопорушень, зокрема тих, що пов'язані з люциферіанством і сатанізмом, є однією з найактуальніших проблем у сфері кримінології та правознавства. Термін «латентність» описує невидимий чи прихований характер певних злочинів, що ускладнює

їх виявлення та реєстрацію правоохоронними органами. Це особливо важливо для релігійно мотивованих злочинів, таких як ті, що пов'язані з люциферіанськими практиками, які можуть мати складний і часто замаскований характер.

Попри те, що українське законодавство не містить окремих норм, що прямо кваліфікують злочини як такі, що пов'язані із сатанізмом чи люциферіанством, існують численні випадки, коли дії, що мають відношення до цих вірувань, можуть підпадати під різні статті Кримінального кодексу України. Проте, через латентність таких правопорушень, багато з них залишаються непоміченими і не реєструються у офіційній статистиці.

Основною проблемою є те, що латентність кримінальних правопорушень, пов'язаних з люциферіанством, може бути обумовлена рядом факторів, таких як секретність практик, труднощі в правовій кваліфікації певних дій, соціальний страх і стигматизація. Це створює серйозні виклики для правоохоронних органів у їхній роботі з виявлення, розслідування і запобігання таким злочинам.

Важливим є також те, що недостатнє розуміння специфіки люциферіанських практик та їхніх можливих правових наслідків може ускладнювати розробку ефективних стратегій боротьби з такими правопорушеннями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика латентної злочинності привернула увагу вчених, зокрема таких кримінологів, як Г.Й. Забрянський, Ю.А. Турлова, О.М. Литвінов, Н.С. Юзікова, А.П. Закалюк, В.С. Батиргареєва, В.В. Топчій, А.М. Шульга, В.В. Голіна, Т.В. Корнякова, М.Г. Максименцев та інші, які досліджували її в межах монографій та дисертаційних робіт. На науковому рівні кримінологічні аспекти злочинів, вчинених на релігійному ґрунті, аналізувалися різними вченими з різних напрямів. До числа таких дослідників відносяться: Г.П. Байдако, Л.Д. Башкатов, В.М. Петренко, С.С. Вітвіцька, Г.С. Касторський, Є.В. Ліхштейн, В.В. Гринько, О.В. Старков, Савонюк Р.Ю., Палій М.В., Б.В. Яцеленко та інші. Проте загальне наукове дослідження з цих двох тем досі

залишається під питанням та потребує комплексного підходу.

Метою є всебічний аналіз латентності кримінальних правопорушень, пов'язаних з люциферіанством, для виявлення ключових чинників, що сприяють їх невиявленню та неповній реєстрації правоохоронними органами.

Виклад основного матеріалу. Термін «латентний» походить від латинського «latens», що перекладається як «прихований» або «невидимий» [7, с. 403]. Дослідження класифікації латентної злочинності є предметом як теоретичних, так і практичних інтересів.

Зазвичай класифікацію латентної злочинності здійснюють за двома основними критеріями:

а) за механізмом виникнення, тобто в залежності від обставин, що призвели до того, що кримінальні правопорушення залишились невиявленими і не були зареєстровані державою як правопорушення;

б) за рівнем латентності окремих кримінальних правопорушень.

Класифікація латентної злочинності за механізмом виникнення [1, с. 226]:

1. Природна латентність. Охоплює ситуації, коли правоохоронні органи мають знання про факти вчинення кримінального правопорушення (наприклад, неповідомлення про потерпілих, незаконне отримання вигоди, шахрайство, розкрадання).

2. Штучна латентність. Включає випадки, коли правоохоронці усвідомлюють факт вчинення злочину, але не створюють умов для його реєстрації з метою підтримання видимості боротьби з злочинністю.

3. Латентність суміжних ситуацій. Виникає, коли факт кримінального правопорушення відомий, але особа, яка про нього дізналася, не усвідомлює його значення (наприклад, кишенькові крадіжки).

Класифікація латентної злочинності за рівнем [3, с. 150]:

1. Низький рівень латентності. Включає кримінальні правопорушення, які є очевидними і швидко стають відомими (наприклад, вбивства, розбій).

2. Середній рівень латентності. Охоплює правопорушення, які не є настільки

очевидними, щоб потерпілі зверталися до правоохоронних органів, але не приховують факт кримінального правопорушення.

3. Високий рівень латентності. Включає кримінальні правопорушення, відомі переважно лише злочинцю і потерпілому, при цьому потерпілий може зберігати мовчання через сором, страх, хворобу чи помсту (наприклад, шахрайство, хабарництво, сексуальні злочини).

Цифрові прогнози щодо латентних кримінальних правопорушень в Україні справді вражають. За даними досліджень, кількість прихованих злочинів перевищує офіційну статистику в кілька разів. Вважається, що більше 80% вчинених злочинів у певних категоріях залишаються непоміченими правоохоронними органами.

Зокрема, рівень латентності різних видів кримінальних правопорушень є досить значним, наприклад, вбивства і тяжкі тілесні ушкодження) можуть залишатися прихованими від 20% до 30% від їх фактичної кількості [6, с. 32].

Об'єктивна сторона складів релігійно мотивованих кримінальних правопорушень має багатогранний характер і включає два основних варіанти злочинних діянь. По-перше, це дії, що завдають шкоди життю та здоров'ю осіб (пункти 14 частини 2 статті 115, частина 2 статті 121, частина 2 статті 122, частина 2 статті 126, частина 2 статті 129, статті 181, 258, 442 КК України). По-друге, це діяння, які ведуть до приниження, образи та обмеження прав людей через їх релігійні переконання, виявляють релігійну нетерпимість і розпалюють ворожнечу на релігійному ґрунті, в тому числі через заподіяння шкоди об'єктам, призначеним для релігійних потреб (статті 161, 178, 179, 180, 300 КК України).

Відповідно до критеріїв, закладених у законодавстві для визначення суб'єкта кримінального правопорушення, суб'єктом релігійно мотивованих злочинів є фізична осудна особа (громадянин України, іноземець, особа без громадянства або з подвійним громадянством), яка вчинила правопорушення в віці, що визначений Кримінальним кодексом для кримінальної відповідальності. Частина 2 статті 161 КК України також передбачає

службову особу як спеціального суб'єкта злочину. Питання посилення кримінальної відповідальності для службових осіб за умисні дії, спрямовані на розпалювання релігійної ворожнечі, є актуальним. Проте чинна редакція частини 2 статті 161 КК України є недостатньою і потребує доповнення фразою «з використанням свого службового становища».

Кримінальний кодекс України включає ряд мотивів релігійного походження, що впливають на суспільно небезпечні діяння. Це такі мотиви, як «нетерпимість», «ненависть», «ворожнеча», «розбрат». Ненависть розглядається як почуття ворожості та сильної злості, однак, на наш погляд, це почуття не є повноцінним мотивом. Почуття представляє собою усвідомлення емоцій та переживань, початковий етап рефлексії щодо ситуації, що переживається суб'єктом. Воно виступає як етап на шляху формування мотиву поведінки, включаючи протиправну. На відміну від почуттів, функція мотиву полягає в постановці мети дій (або бездіяльності) і визначенні шляхів її досягнення. Тому ненависть як почуття не може бути визнана повноцінним мотивом злочинної поведінки. Крім того, ненависть є вторинною і супроводжує активні дії, які можуть бути кваліфіковані як ворожнеча.

В українському законодавстві відсутня окрема категорія кримінальних правопорушень, що безпосередньо кваліфікуються як «сатанізм» або «люциферіанство». Однак дії, пов'язані із люциферіанством, можуть потрапляти під різні статті Кримінального кодексу України, якщо вони мають кримінально-правовий характер:

1. Умисні вбивства та заподіяння тяжких тілесних ушкоджень (ст. 115, ст. 121, ст. 122 КК України) – якщо сатаністські ритуали призводять до смерті або серйозних ушкоджень особи.

2. Образа почуттів громадян (ст. 161 КК України) – якщо ритуали або акти сатанізму призводять до приниження релігійних почуттів чи расової чи національної гідності.

3. Вандалізм (ст. 297 КК України) – якщо сатаністські ритуали призводять до пошкодження чи знищення релігійних або культурних об'єктів.

4. Рекет та шантаж (ст. 189, ст. 189-1 КК України) – якщо зловживання сатаністськими мотивами призводять до вимагання грошей або іншого майна.

5. Злочини проти моральності (ст. 301–303 КК України) – якщо ритуали включають порушення норм моралі, наприклад, через розподіл порнографії чи аморальні дії.

6. Кримінальні правопорушення проти свободи совісті (ст. 161 КК України) – якщо вчинки в рамках сатанізму порушують права інших на свободу совісті і релігійні переконання [2, с. 149].

7. Вчинення дій, що спричиняють соціальну небезпеку (ст. 279, ст. 280 КК України) – якщо сатаністські практики загрожують суспільному порядку або безпеці.

8. Примусове або насильницьке залучення до ритуалів (ст. 152 КК України) – якщо особи примушують інших до участі в сатаністських ритуалах.

Зазначене вище стосується випадків, коли дії, пов'язані з люциферіанством та сатанізмом, потрапляють під дію норм кримінального законодавства через їх кримінально-правову природу.

Латентність кримінальних правопорушень, пов'язаних з люциферіанством та сатанізмом, може мати кілька причин:

- Люциферіанські практики часто проводяться у закритих групах, що ускладнює їх виявлення правоохоронними органами.

- Деякі дії, що відбуваються в рамках люциферіанських ритуалів, можуть не бути чітко визначеними як кримінальні правопорушення, оскільки їхнє юридичне кваліфікування може бути проблематичним.

- Люди, які дотримуються люциферіанських вірувань, можуть стискати інформацію про правопорушення через страх соціального осуду або наслідків з боку своїх співвітчизників.

З юридичної точки зору, виявлення латентних правопорушень, пов'язаних з люциферіанством, може бути ускладнене [4, с. 12]:

- Розслідування може ускладнюватися через недостатню кількість конкретних даних про такі практики.

- Може бути важко класифікувати специфічні дії як кримінальні без чіткої пра-

вової основи, яка враховувала б специфіку люциферіанських практик.

Соціальні аспекти також грають важливу роль:

- Різні культури можуть мати різні погляди на люциферіанство, що може впливати на те, як сприймаються і виявляються правопорушення.

- Для деяких осіб, які дотримуються люциферіанства, ритуали можуть мати важливе психологічне значення, що може впливати на їхню поведінку і те, як вони реагують на можливі правопорушення.

Сатанізм та, зокрема, люциферіанство, є таємничим віруванням, оточеним секретами та непорозуміннями. Це ставить перед правоохоронними органами унікальні виклики, оскільки часто асоціюється з жахливими злочинами і дивними діями, а також мотивами. При розслідуванні злочинів, пов'язаних із сатанізмом, слід уникати суб'єктивних оцінок і проявляти обережність, щоб не внести особисті упередження. Сатанізм сам по собі не є кримінальним правопорушенням, але дії деяких сатаністів призводять до кримінальної поведінки. Людину можна назвати зловмисником, якщо вона займається насильницькими діями з дітьми, що є незаконним. Не можна стверджувати, що сатаністи займаються насильницькими діями тільки тому, що вони є сатаністи. Хоча сатанічна теологія може заохочувати девіантну поведінку, сатанічний вплив не змінює факт, що особа вирішила вчинити злочин за власною волею або через конкретне вірування. Щоб взяти участь у сатанічному ритуальному насильстві, потрібно приймати певні рішення і мати ментальний елемент або *mens rea* для цього. У деяких випадках патологія та психічні розлади пов'язані з сатанічними ритуалами, але з наукових статей бачимо, що сатаністи не є людьми із психічними розладами. Проте їхні дії можуть призвести до психічного розладу.

Крім того, дуже мало досліджень проводиться для, наприклад, вивчення духовного світу і того, як він може впливати на кримінальну поведінку. Ступені зла присутні в окультизмі, містицизмі, люциферіанстві, сатанізмі. «Часто, мотивовані певним віруванням, люди можуть вчиняти

злочини, і навіть тяжкий злочин, такий як вбивство. Необхідний парадигмальний зсув у соціальних науках для дослідження впливу духовного світу на людську поведінку», – зазначає Руелофсе [5, с. 204]. У деяких книгах з аномальної психології та психокримінології академіки і дослідники залишають сатанізм поза дискурсом, оскільки недостатньо доказів, щоб довести його існування і негативний вплив на людей. Однак наукова дискусія є обов'язковою, на нашу думку, оскільки час від часу з'являються повідомлення про серйозні злочини, де дії та мотиви злочинця пов'язані з сатанізмом та люциферіанством і психічними розладами.

Висновки. Латентність кримінальних правопорушень визначається різними критеріями, зокрема механізмом виникнення та рівнем латентності. Природна, штучна і латентність суміжних ситуацій показують, як і чому злочини залишаються невиявленими, що впливає на статистику і ефективність правоохоронних органів. Важливо розрізняти рівні латентності злочинів, від низького до високого. Це впливає на стратегії боротьби з правопорушеннями і потребу в розробці спеціалізованих методів розслідування. Кримінальні правопорушення, пов'язані з релігійними мотивами, мають складну об'єктивну сторону і включають як насильницькі дії, так і ті, що принижують релігійні почуття. Законодавство передбачає різні статті Кримінального кодексу України для таких дій, але може потребувати уточнення і доповнення для кращого відображення специфіки релігійних злочинів. В українському законодавстві відсутня спеціальна категорія злочинів, пов'язаних із сатанізмом чи люциферіанством, що ускладнює їх класифікацію. Однак, відповідні дії можуть бути охоплені існуючими статтями, якщо вони мають кримінально-правовий характер. Латентність кримінальних правопорушень, пов'язаних з люциферіанством, ускладнює їх виявлення і розслідування через таємні практики і недостатню правову основу для кваліфікації деяких дій. Важливим є усунення цих проблем через спеціалізовані методи розслідування

і підвищення обізнаності правоохоронних органів. Люциферіанські практики часто супроводжуються соціальними та психологічними аспектами, такими як страх, стигматизація і специфічні вірування, які можуть впливати на поведінку і виявлення правопорушень. Важливо враховувати ці аспекти при розслідуванні і формулюванні політики. Сатанізм і люциферіанство є складними темами для дослідження, і існує потреба в подальшому вивченні їх впливу на кримінальну поведінку. Щоб зменшити латентність правопорушень, пов'язаних з люциферіанством, можуть бути корисні наступні підходи: розробка спеціальних методів для розслідування та виявлення правопорушень у рамках релігійних або філософських практик; підвищення обізнаності правоохоронних органів і суспільства про специфіку люциферіанських практик і потенційних правопорушень, співпраця з експертами в галузі релігієзнавства та кримінології для кращого розуміння специфічних аспектів люциферіанських практик.

Список використаної літератури:

1. Гумін О.М. Проблема латентності насильницької злочинності: шляхи вирішення. *Університетські наукові записки Хмельницького університету управління та права*. 2009. Вип. 2 (30). С. 226-231.
2. Зінченко І.О. Деякі проблеми кримінальної відповідальності за злочин, передбачений ст. 161 КК України. *Проблеми законності*. 2009. № 106. С. 148-156.
3. Курс кримінології. Особлива частина: підручник: у 2 кн. / за заг. ред. О.М. Джужі. – К.: Юрінком Інтер, 2001. Кн. 2. 480 с.
4. Палій М.В. Злочинність у сфері віросповідання та боротьба з нею: Автореф. дис. ... канд. юр. наук. 12.00.08. Київ. 2002. 17 с.
5. Петрик В.М. Нетрадиційні релігійні та містичні культу України. Київ : РОСАВА, 2003. 336 с.
6. Поклад В.І. Методологія та методика вивчення латентної злочинності: навч. посіб. / В.І. Поклад. Луганськ: РВВ ЛДУВС, 2007. 48 с.
7. Юридична енциклопедія: в 6 т. – Т. 3 / За ред. Ю.С. Шемшученко. Київ: Вид-во «Українська енциклопедія», 2001. 789 с.

Kulykovych A. Foreign experience in studying the dynamics of cult and criminal transformation

The article is devoted to the analysis of the latency of criminal offenses related to luciferism, and considers specific aspects of this topic in the context of Ukrainian legislation. Defining the term «latent» as «hidden» or «invisible,» the article explores various types of crime latency, including natural, artificial and latency of related situations, as well as the classification of offenses by latency levels: low, medium and high. The article draws attention to the fact that the latency of crimes can significantly affect the statistics and effectiveness of the fight against criminal offenses, pointing to studies that indicate that more than 80% of crimes in certain categories go unnoticed by law enforcement agencies. Particular attention is paid to religiously motivated criminal offenses, in particular those related to Luciferianism and Satanism, and are considered as harmful to life, health, religious feelings and cultural objects. A review of the criminal legislation of Ukraine indicates that although there is no specific category of crimes related to Satanism or Luciferianism, some actions may be covered by existing articles of the Criminal Code of Ukraine. The article analyzes the possible legal consequences and qualifications of such actions, including intentional killings, insulting the feelings of citizens, vandalism, racketeering, crimes against morality, as well as offenses against freedom of conscience and social security. From a legal point of view, the investigation of such crimes may be complicated by a lack of specific data and difficulties in classification. The article emphasizes the importance of a comprehensive approach to the study of the latency of criminal offenses, including religiously motivated crimes, and the need to improve legal regulation and investigative practices.

Key words: *luciferianism, satanism, latent crime, criminal offenses, religiously motivated criminal offenses.*